

Архимандрит Лазар (Абашидзе)

Анђелу Лаодикијске Цркве

“И Анђелу Цркве у Лаодикији напиши... знам дјела твоја, да ниси ни студен ни врућ. О, да си студен или врућ! Тако, пошто си млак, и ниси ни студен ни врућ, избљуваћу те из уста Својих. Јер говориш: Богат сам, и обогатио сам се, и ништа ми не треба; а не знаш да си несрећан, и јадан, и сиромашан, и слијеп, и наг... Ја оне које љубим карам и поправљам; зато ревнуј и покај се. Ево стојим на вратима и куцам...”

Откр. 3, 14-17, 19-20.

На крају нашег толико “прогресивног” и уједно злосрећног 20. века – после сурових ратова, револуција, “грађења”, “ломова”, “перестројки”, после подмуклих протеривања и прогона вере, после љуте студени атеизма и грубог материјализма као да је изненада дошло до отопљења, поново се у људским душама пробудила вера у Бога. Одједном је до Православне Цркве — до крајности угњетене, са свих страна притиснуте, малобројне и измучене, почело из људског света да допире нешто што личи добронамерност, саучешће, бригу и наклоност. Очигледно је да су материјалистичке идеје претрпеле крах и нас је запљуснуо талас пробуђеног интересовања за нешто узвишено, мистично и чудесно. Многе душе су се обратиле трагању за неким духовним силама које су изнад материје, које могу да дају стимуланс, да их надахну за живот, да им дају макар неку усмереност ка циљу, да унесу макар неки смисао у њихов живот који се, како се чини, изродио, опустео, огрубео. Било како било, народ је почео да долази и у православне храмове, почеле су да се шире парохије, да се дижу из рушевина цркве и манастири, настала је читава војска хришћана-неофита.

Међутим... хоће ли након овог “пролећа” наступити “црвено лето”? Или је то само варљиво отопљење, а очекују нас још љући мразеви? Много тога се отопило! Много тога је оживело! Али, не само добро. Нови народ је навалио у Цркву, али су с њим дошле и људске немоћи, болести и грехови: гордост, себичност, тврдоглавост; подигле су главу већ наизглед заборављене јереси, лажна учења, сујеверја – као пролећне реке окружиле су здање Цркве. И испоставило се да је наше Православље у крајњој опасности – више него икада раније! Колико погрешних схватања и мишљења о вери човек данас може да чује! Какве све јереси и лажна учења, која је Црква давно одбацила се данас могу чути у причама наше разговорне сабраће, и што је најстрашније од свега – у изјавама многих лица која имају свештени чин!

Кад су атеистичке власти прогањале веру многи људи, иако су се сами плашили да уђу у храм и уопште нису познавали хришћанско учење, су ипак из даљине некако поштовали Цркву осећајући радозналост и жељу да сазнају какав је њен унутрашњи

живот. Сад су пришли ближе Православљу, ближе су упознали његово учење, законе, начин живота и... то се свидело веома малом броју људи. Све то је премало везано за овај свет, превише је у супротности са савременим начином живота, захтева од човека да се одрекне превеликог броја ствари, да много тога престане да воли. И нови верници често откривају у себи много тога потпуно туђег Православљу и не желећи да воде борбу са собом приписују кривицу самом хришћанству. На несрећу, учитеља, духовних пастира који су у стању да донесу до ових срца сву лепоту, сав миомирис Православља има тако мало! А ђаво не спава, њему веома иду на руку ове мутне воде – заблуделе, изгубљене душе које траже нечег мало “узвишеног” (само – мало!), али истовремено и приземног; и ево, напилавши повољан терен он припрема долазак свог шпићеника – цара целог света. Ђаво врло радо сеје семена нове религије – универзалне, модернистичке, посветовњачене, која од људи не би захтевала много, али би давала доста тога; све би окупила и објединила, никога не би оставила ван своје оgrade: за Јевреје би представљала јудаизам, за пагане – паганство, за хришћане – хришћанство (тако ће она извртати и примењивати на себе речи апостола Павла – 1 Кор. 9).

За наше време је карактеристична нека изузетна непробирљивост кад су у питању религиозни појмови, учења, законотости, – и сваштајдерство. Изгледа да данас многи људи који ступају у свет религије већ на самом почетку свог “духовног” трагања не постављају себи за циљ да нађу истину и истинитог Бога, већ попут Понтија Пилата цинично слежу раменима и одустају од озбиљног трагања: “Шта је истина?” Само што не кажу: “Ма каква истина?” и пристају на сваку мање-више успешну теорију, на неки “духовни” сурогат, само да се он макар мало “уклапа”, односно да оправдава и уноси разноврсност у наш свакодневни комфор, да му даје извесну арому узвишености и тајанствености, да мало замагли ону тако невеселу силуету смрти која се приближава. Данас религиозна трагања најчешће нису трагања за Царством Небеским, већ за неким царством поднебеским, које би се распрострло као густа розе магла по површини исте ове земље коју смо толико заволели и које би нам даровало сва ова иста земаљска задовољства, само без мука и без сметњи, без улагања напора и у изобиљу.

Чудна је оваква бескрупулозна непробирљивост савремених људи у питањима вере, - а управо она је нарочито zgodна и неопходна ономе ко припрема пут лажном христу, лажном месији. Онај ко има истинску силу и власт просто руши једно и гради друго; онај ко нема такву власт – осваја ласкањем, на превару, подметањем лажи. Тако је ђаво деловао и у Едему кад је мамио наше прародитеље, тако је деловао преко Јевреја кад је припремао убиство Богочовека, тако ће деловати и припремајући престо за антихриста. Међутим, не би могао да се зачне овако помешан, непробирљив и уједно тако одушевљен, жив однос према религији да томе није претходио читав век општељудског поклањања грубој, “дебелој” материји; и није ли управо у том циљу нечија вешта рука тако упорно вукла све земаљске народе на поклоњење овом “телету које пасе траву”, приморавала их да тако наивно тону умом и срцем само у материјалним “добрима”? Већ у 19. веку могао се уочити необичан хаос у питањима вере и међу онима који су себе називали хришћанима, па чак и православним хришћанима, и веома се ретко могао наћи неко ко је мислио и осећао заиста православно. Како је често већ у то време уместо духа истине владао дух одступања од Христа. Раширила су се наразноврснија лажна религиозна учења, повећао се број опасних спиритистичких разонода, на сва врата су у здање Цркве покушавале да продру разноврсне јереси, лажна мишљења и схватања. Почетак 20. века се одликовао експлозијом, невиђеним пљуском некаквог очајничког трагања за новим

“духовним” вредностима, што се испољило и у псеудорелигиозним, и у филозофским и у уметничким изопачењима. И одједном... нечија сурова рука спушта “твоздену завесу” сцену смењује супротна: пресеца се сваки покушај “узвишених” трагања, сви погињу главу и почињу вредно да месе глину, да праве цигле и граде градове “земаљске среће и успеха”. Религија се проглашава “опијумом за народ” а материјалистички живот – буђењем из кошмарног сна и правим животом. Међутим и ова “религија науке и технике” губи снагу, завеса се поново подиже и на сцени су – нове промене, и поновно трагање за “узвишеним”, новим “духовним” идеалима, само још хаотичнијим и бескрупулознијим него на почетку века. Али, да ли су тако случајне и недоследне ове промене декорације? Да ли је то заиста трагање људске душе која је жедна истине? Или је то заборављање истине, одступање од ње, одлазак у густу непроходну шуму? Зар није у тим (наизглед стваралачким) трагањима човечанства присутан неки задати правац?

Јер, све ово запањујуће ефектно кретање људског разума у области покоравања стихија света, откривање тајни земље, заповедање законима материје је такође религија, религија са својим “свемогућим” богом, светом који се налази у његовој власти, који он потчињава себи силама и чудесима. Ово је најпрактичнија религија, веома разумљива и блиска сваком човеку, која му је чак и одвише сродна - јер то није религија неке безобличне душе, већ религија тела – тако опипљивог, тако жедног свега; религија која обећава рај телу – овде и данас. И овај “рај” већ куца на наша врата, он нуди и дели необично пријатна осећања: мир, радост, здравље и, главно – заборављање смрти. Док су оци Православља говорили: “Дај крв и прими дух,” ова религија тврди да је “у здравом телу здрав дух”. Самог човека у неком уопштеном поимању ова религија представља као бога (човека-творца, научника и градитеља), а свет баца пред његове ноге као бесконачни океан материје која ће ускоро бити у потпуном ропству овог човека-бога. Зар данашњи људски свет пун бездана најразличитијих, најлукавијих и наизглед најпривлачнијих ствари – буквално “чуда технике”, није храм у којем се пева громогласна песма-славословље човеку-занатлији, мајстору, срећковићу, генију и Прометеју, који смелом и дрском руком краде “ватру од богова”? Све ово јарко, блиставо, што се прелива најразноразнијим визуелним ефектима, које гуди некакву машинску ритимичку музику, заражно је некаквом дивљачком емоционалношћу и снабдевено суперсавременом техником града, укључујући и преплављеност робом -- свака продавница је својеврстан велелепни свет из бајке, изложба чуда, парада генијалне људске домишљатости, па како то може да се човеку не свиди, да га не плени, да га не опија? Свет Божји, земаљска природа, све њене лепоте, чудо планина и мора, шума и поља, неба, звезда, сунца и месеца, дана и ноћи, живих створења – све је то данас заклоњено лепотом, привлачношћу, удобношћу и практичношћу света ствари, који је створио сам човек; и овде нема ничег апстрактног што одводи у неку загонетну даљину – све овде конкретно и директно служи удобности и пријатности живота, “рај” већ сада на земљи! Да, то је религија! И религија која је нашла много поклоника, која је постала централна, главна, сад већ неодвојива од палог човечанства.

Занимљиво је да се убрзо након изгнања Адама из раја човечанство поделило на две гране: Сим – благочестиви Адамов потомак дао је потомство које се више одликовало духовним тежњама: вером, послушањем Богу, смирењем, молитвеношћу. О семитима се у Библији не каже да су имали неког великог успеха у наукама које се тичу свакодневног живота, у практичној домишљатости. Насупрот томе, видимо како потомство братоубице Каина, који је због свог злодела пао под страшну клетву Божију: кад земљу узрадиш, неће

ти више давати блага својега, бићеш потукач и бјегунац на земљи (1 Мојс. 4, 12), напредује у организовању услова свог земаљског живота. Већ Каинов син Енох подиже “град”, односно, очигледно да је то неко ограђено имање или тврђава, његов потомак Јавал проналази музичке инструменте и постаје отац свих оних који свирају на гулама и свиралама. Тувалкаин је ковач свих оруђа од бакра и гвожђа. После потопа већ се потомци нечастивог Нојевог сина Хама у Старом Завету истичу као нарочито успешни у земаљским пословима: тако је Нимрод истакнут као добар ловац и као први земаљски цар, силан на земљи. Занимљиво је и то да се јеврејски народ, док је носио на себи печат изабраништва Божија и оправдавао га ревнском вером у истинитог Бога од других народа разликовао по знању истинске религије и богослужења, док је чувао завет с Богом није одликовао никаквим успесима у земаљским наукама у светској мудрости, у уметностима. Међутим, кад је одбацивши Истину – Христа Бога, изгубио своје религиозно призивање почео је нарочито да се издваја и усавршава у земаљској мудрости, постао је лидер у наукама и уметности, у домишљатости која се тиче свакодневног живота. Из овога се види: кад човек напушта Бога и Он њега “оставља” тако да човек изгубивши пут покајања, смирења и плача бира пут себичности, и уместо да моли за милост свог Свемогућег Оца Небеског, он бира пут себичности, самосталне делатности; у опијености собом, својим сопственим напорима покушава да створи едемски врт на земљи. Неки вођи овог усмерења су отворено изјављивали: “Не смемо да очекујемо милост од природе, наш задатак је да је силом од ње узмемо.” Дакле, у току читаве историје човечанства видимо два супротна усмерења људске делатности: једно које усходи од земље према небеском, које признаје и оплакује немоћ, оштећеност, болест људске природе, које не одвраћа поглед од ове болесне, непривлачне слике, које гледа у сву њену дубину и моли Бога да излечи ову немоћ, које схвата да је гост у овом свету – схвата прогонство, и тежи ка својој истинској отаџбини, кроз дубоко покајање, које тражи помирење с Богом, препород и спасење. Друго усмерење је прихватило своје прогонство с несаломљивом надменошћу, с уздањем у себе, пожелело је да место свог изгнања учини својом отаџбином, више је волело да заборави Бога него да повије пред Њим свој тврдоглави врат, кренуло је путем развијања својих оштећених способности, путем опијености собом, путем самообмане и успављивања савести, према трагању за илузорном срећом.

И ова два усмерења се често сударају на својим путевима, делују једно против другог, понекад једно делимично обузима оно друго, час на неко време заустављају своју трку, супротстављајући се једно другом, час поново, уздижући се, јуре једно од другог. У наше време ова два усмерења се нарочито сукобљавају и ометају једно друго да достигну свој циљ; постоји покушај да се она слију, али она не могу да се помешају, као што се не мешају вода и уље. Као што се види из пророчанстава Светог Писма и светих отаца Цркве, у последњим данима света бујица светољубаца, поклоника “раја на земљи”, поклоника мамоне, ће као потоп запљуснути сву земљу. Он ће наћи и свог владика – светског цара, антихриста, који ће градити сву своју владавину, сав свој утицај и обману на два ослоња: с једне стране, на земаљском телесном задовољству, телесним удобностима и ситом задовољству, које ће људима давати умешна наука, техника и добра организација посла, вешта политика и дипломатија; с друге стране – на “мистици”, на разводњеној универзалној религији, која ће заиста бити “опијум за народ”, која ће људе заглупљивати пријатним осећањима, уносити у њихова срца усхићеност и осећање одушевљења и страхопоштовања према великим маговима, запањивати умове необјашњивим, велелепним чудима и окивати страхом душе које су свесне величине силе која заповеда

стихијама и скида огањ с неба. Зато је погрешно мислити да одушевљена трагања 20. века у области религије, његова “ревностна” жеља да се појми “духовно”, “надсветско” и скрупулозно удубљивање савременог човека у свет материје, сва ова “чуда” у области науке и технике – да су сви ти процеси случајни и противречни. Не, они имају циљ и воде човечанство ка њему успешно се допуњују. Њихов циљ је стварање нове религије, која ће садржати “достигнућа” ових лажних усмерења душевне делатности човека: лажне религије и лажне науке.

Обратимо пажњу на основне принципе овакве “науке” и такве “религије” с тачке гледишта њиховог утицаја на људску душу – како су слични! Лажна наука проучава дивне законе природе, њену узајамну повезаност и силе, продире у њене тајне одаје, налази танане, изузетно сложене законитости, хармонију, сврсисходност у свим облицима – ма чега да се лати у овом свету одмах затим она не узноси наше одушевљење и свештени страх пред чудом видљивог ка његовом Творцу, она чак ништа не говори о Творцу, већ хвалећи на све могуће начине овај чудесни систем, сматра га за неку случајност или се изговара незнањем и одсуством жеље да зна одакле све то и Ко је све тако повезао, наводно, то више није област науке. Ипак, одушевљење које се рађа у људским душама приликом откривања тајни света уз помоћ науке, човек-научник приписује себи, приписује га људском генију, човеку-ствараоцу. Слична тактика постоји и у лажној религији: она демонстрира пред човеком очигледна знамења из другог, њему непознатог света, при чему увек акценат ставља на чудесно, на тајанственост појава, приморава на очекивање и нестрпљиву жељу још већег чуда. Лажна религија такође ништа одређено не говори или говори веома магловито о извору ових чудотворних сила и самим тим наводи човека да се клања и да сматра за божанство њему потпуно непознато “духовно” биће. Не треба мислити да ђаво увек спречава трагање за “духовним”, религиозним, божанским. Он најчешће омета правилно трагање, истинско богопознање, а хаотичну тежњу ка узвишеном користи у свом циљу. Свети Григорије Палама у својим “Тријадама” каже да су пагани, проучавајући творевину, односно видљиви свет и његове законе “стицали неку представу о Богу, пошто природа и творевина за то дају доста основа, а демони с ђавољим замислом то нису спречавали – јер зар би их људи сматрали боговима да у људску главу није продрла никаква представа о Богу?” Имајући духовну силу, извесну “власт” над материјом они као бестелесни демони по Божијем допуштењу могу да начине велика чуда и користећи слепило људи они често издају ову своју тамну “духовност” за божанску силу присвајајући поклоњење које доликује само Богу. Тако ће антихрист магијом науке и магијом религије покорити готово свецело човечанство, а пошто ће прогласити себе за богочовека указиваће му се двојачко поклоњење: као “божанском чудотворцу” и као “генијалном организатору света”. Веома многи процеси који се данас дешавају у људском свету, у најразличитијим областима: политици, науци, уметности, у свим усмерењима религиозног живота, у философији и култури уопште, сва се она постепено изједначају и договоривши се, здружено усмеравају ка једном циљу – ка припремању глатког пута и влелепног трона за дуго очекиваног светског цара – владару света.

Дакле, ђаво ни у ком случају није противник религије уопште, већ је пре, насупрот томе, управо он оснивач већине религија. Ваво и правоверне хришћане увек покушава да скрене, али не право у неверје, већ у изврнуту веру - ђаволу је потребна религија, само што је могуће више универзална, аморфна, догматска, магловита, што је могуће више разводњена, како би привукао што већи број људи да се поклоне антихристу као представнику самог сатане. Ево зашто се данас међу градитељима нове религије чује такво

незадовољство и мрштење на верске догме. Речи “догма”, “догматско богословље” готово да су постале погрдне, као да је догма непријатељ живота. Адогматизам данас најчешће не негира отворено истинитост Божанских догми, него “само” негира неопходност јасног знања догми за морални, духовни, хришћански живот. Адогматизам одвикава хришћане од размишљања, од разликовања истинског учења од лажног, а не од тога да уопште не верују у Бога и нешто духовно и мистичко – и управо то иде на руку будућем антихристу.

Обратимо пажњу на то да Свето Писмо предсказује као знак скорог доласка антихриста и смака света – свеопште, међу свим народима, ширење Јеванђеља. Христос каже: И проповиједаће се ово Јеванђеље о Царству по свему свијету за свједочанство свим народима. И тада ће доћи крај (Мт. 24, 14). И свима народима треба најприје да се проповиједа Јеванђеље (Мк. 13, 10). На други знак скорог доласка антихриста и смака света указује нам Божанско откровење у извесном особеном одступању од хришћанске вере до чега ће доћи када се зато што ће се умножити безакоње, охладњети љубав многих (Мт. 24, 12) и када се антихрист појави лично, обучен у сву силу сатане, и када крене у последњу сурову битку против Христа, Христове Цркве и хришћана. Тада ће верници бити предавани на муке и верни Христови следбеници убијани и тада ће их омрзнути сви народи имена Христовог ради (Мт. 24, 9-10).

Дакле, доласку антихриста по предсказању Спаситеља мора претходити ширење јеванђељске проповеди на целом свету, међу свим народима без изузетка, *во свидјетелство всјем јазиком*, односно, не треба да остане ниједан народ, ниједан човек који не би чуо речи љубави и истине, како би сви имали могућност да се спасу, како на крају нико од оних који нису примили истину и који су поверовали лажи не би имао шта да одговори на дан Суда (2 Сол. 2, 12). Међутим, привлачи пажњу један помало чудан моменат: због проповеди Јеванђеља многи ће се обратити истинској вери, значи – биће велико мноштво православних храмова, свештенослужитеља, монаха, значи и хришћанских књига, икона итд. Ипак, одједном ће убрзо после тога почети невиђени прогони Православне Цркве, цео свет ће се подићи против истинских хришћана, они ће бити убијани, мучени, пронаћи ће нова најужаснија мучења за њих: и биће жалосно вријеме, какога није било откако је народа дотада (Дан. 12, 1). Међутим, како ће настати тако изненадна промена у људима, како ће тако брзо цео свет просвећен светим Јеванђељем постати љути прогонитељ Цркве, како ће из Христове војске тако брзо и толико мноштво људи пребећи у шатор антихриста и остати само мало стадо истинских синова Цркве које ће морати да се спасава бекством у пустињу? Зар ово неће такође значити да се и проповедници вере последњих времена неће одликовати истинском ватреношћу вере, да ће проповедати, али не у духу смирења и покајања, већ ће попут фарисеја и књижевника држати лепе говоре, освајати народ лепотом православне обредности и сликовитошћу речи. Ипак, мало ко ће од проповедника и слушалаца допустити да ове речи дођу до дубине њихових срца. Тада ће се реч Божија сејати изобилно – и биће много сејача, али неће имати ко да жање: семена ће падати на пут, на каменито тло или у коров. Готово да више нема њива са добром земљом као што је Дух Свети предсказао за последња времена кроз пророка Давида: *Господ с Небесе приниче на сини челољеческија, видјети, аиче јест разумјевајај или взиискајај Бога. Вси уклонишасја, вкупје некључими биша: њест творјај благостињу, њест до јединаго* (Пс. 13, 2-3).

Очигледно, неће недостајати спољашње – формално – знање слова хришћанског учења, његових правила, канона, обреда, чак и канонског стила православног иконописа и црквеног појања (тако Серафим Роуз каже: “Вероватно ће и “икона звери” бити насликана

уз поштовање византијских иконописних традиција”). Није непознавање хришћанства ни данас главна болест света, већ је то удаљавање на све начине од истински хришћанског, дубоко покајничког, смиреног, делатног начина живота – у духу некадашњих истинских хришћана. Последње хришћанство ће од древног узети само љуску, а садржај ће неприметно бити замењен новим лажним духом, другим стилем живота, начином размишљања и другим вредностима. Сетимо се како Господ у Апокалипси разобличава управо Анђела Цркве последњег периода: знам дјела твоја, да ниси ни студен ни врућ. О, да си студен или врућ! Тако, пошто си млак, и ниси ни студен ни врућ, избљуваћу те из уста Својих. Јер говориш: Богат сам, и обогатио сам се, и ништа ми не треба; а не знаш да си несрећан, и јадан, и сиромашан, и слијеп, и наг... (Откр. 3, 15-17).

И овакво унутрашње извртање православне вере јесте најпоқвареније, најгоре, најпрепреденије искушење; оно је почело одавно. Још је епископ Игњатије јасно уочио ово искушење средином 19. века: у једном писму он каже да су “муке које сустижу мало Христово стадо (у сва времена) веома различите. Прво је било отворено прогањање хришћана... Касније се... ово отворено прогањање претворило у тананије, неприметније обичним људима, али потпуно јасно очишћеним умовима: прогонитељи нису од хришћана захтевали да се одрекну Христа већ да прихвате јереси исто толико погубне по душу као и одрицање, односно нису захтевали директно нечастивост, него злочастивост. Касније су прогони постали још подмуклији: остављено им је на вољу да верују у Христа, а одбачен је живот по Христовим заповестима: - прихваћен је живот који је с њима у супротности због чега вера никако не може да пређе из почетне у делатну, а још мање у живу, тј. духовну. Вера без дела вере, односно без испуњења заповести Христових јесте мртва вера. Сама уводна познања остају човеку крајње нејасна и неодређена, пошто му нису објашњена у њему самом – делањем, а још мање Духом Светим. У овом стању збрке и таме видимо данас многе који себе сматрају хришћанима, па чак и учитељима Христове Цркве, - од њих неки не верују у Христова чуда која су описана у Јеванђељу, - други верују једном делу Христовог учења, а друге одбацују, трећи не верују у постојање демона; неки опет мисле, не умејући да разликују дела вере од дела природе да ће се сви спасити због својих добрих дела и т.сл. итд. Зато се данас веома ретко може чути истинска Реч Божија из уста људских иако се често може чути лажна” (Светитељ Игњатије Брјанчанинов. Сабрана дела. издање Донског манастира и издавачке куће “Правило вере”. М. 1993. т. 7, стр. 93).

“...Заиста, заиста вам кажем: данас, кад дела уопште нема и кад је духовно размишљање крајње ретко, данас ђаво толико мрзи ово размишљање да би желео да га збрише с лица земље, како би нам Јеванђеље остало само на осуду, а не на поуку: јер судиће нам се по Јеванђељу... Ђаво је спреман да нам да десет пута више здравог разума и да умножи хиљаду пута наша практична знања, само да нам украде крсно знање, уз које можемо да станемо с десне стране Бога” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 7, стр. 82). “Свето Писмо сведочи да ће хришћани попут Јевреја постепено почети да се хладе према откривеном учењу Божијем; они ће престати да обраћају пажњу на то да је Богочовек обновио људску природу, заборавиће на вечност, сву пажњу ће усмерити на свој земаљски живот; у овом расположењу и правцу почеће да се баве побољшавањем своје ситуације на земљи, као да је то нешто вечно, и развојем своје пале природе ради задовољавања свих оштећених и изопачених захтева и жеља душе и тела” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 1, стр. 455). “Данас су се људи у многоме дрзнули да у одредбе Светог Духа уводе своје одредбе. Зато су начинили небеске одредбе земаљским,

духовне плотским, свете греховним, мудре бесмисленим... Почетак недаћа представља недопустиво и гордо презирање заповести Св.Духа, њихова замена својим уставима...” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 4, стр. 535).

Истаћи ћемо да ће Јеванђеље бити проповедано свим народима управо уочи доласка антихриста, онда кад ђаво буде већ прилично слободан у својој злој делатности на земљи и кад активно буде припремао ступање свог шпићеника на престо. Зар он неће умети да омете тако велико ширење учења које је његов највећи непријатељ? Зар није очигледно да ђаво неће спречавати спољашњу, словесну проповед Јеванђеља, него испуњење заповести Христових, удубљивање у саму суштину хришћанства, да ће на све начине посветовњачивати, приземљивати и рационализовати појмове Христове вере? Само пак по себи секуларизовано хришћанство, с подсеченим крилима не само да није страшно за ђавола, већ му још и служи: јер и антихрист ће себе издавати за Христа, за Месију, за Богочовека.

Много тога ће нам постати јасније ако се сетимо како је свет дочекао истинског Месију кад је Он дошао на земљу како би спасио Адамов род: пре доласка Христа у јеврејском народу, па чак и међу паганима Месија је био очекиван с таквим нестрпљењем, као никада пре, и чинило се да је било немогуће да га људи не препознају. За Његов доласак људи су се молили у храму и код кућа, расправљали су у синедриону и у синагогама, Месију су покушавали да пронађу у свим причама пророка. Да би избегли опасност – да случајно не препознају и одбаце истинског Месију или да приме лажног, јеврејски књижевници су се трудили да из дела пророка извуку све што је указивало на Његову Личност и на време Његовог доласка. Ради тога је у синагогама било састављено опширно учење о “карактеристикама истинског Месије, тј. о Његовим именима, пореклу, природи, својствима, дејствима захтевима итд. које се у свим синагогама излагало с детаљима својственим рабинској учености. Многа мишљења и тумачења о Месији неприметно су из школа прешла у народ, тако да је и последњи сељак сматрао да је у стању да суди о Личности Месије. Уз овакво свеопште и ватрено очекивање Месије, уз такву бригу да се сачувају од заблуда у вези с Његовим доласком, да ли би се могло и помислити да Месију неће препознати, да ће Он бити одбачен, осуђен и распет? Међутим, заиста се тако десило!

Главни узрок тако погибелне заслепљености је следећи: за сигурно и срдечно прихватање Онога Ко је требало да дође с неба управо како би за Собом све повео од земље на небо, било је неопходно да у јеврејском народу барем у извесном степену постоји осећање за небеско, жеђ за вечним, тежња ка светом и освећујућем. Међутим, управо то је недостајало: за већину истински бог душе и срца није био Јехова, већ стомак и злато. Осим тога, древни пророци су изображавали Месију као највећег Пророка, Првосвештеника, Анђела Завета, Најсветијег, Жртве помирења целог света и др., такође, су Га замишљали и као Цара попут Давида, Који би требало да васпостави скинију Давидову, да се зацари у дому Јакова у векове векова и да буде Владар над свим народима од мора до мора у Чијем Царству ће сви претопити своје мачеве у плугове, и своја копља у српове (Ис. 2, 4). Међутим пророци ни из далека нису подразумевали да је Царство Месије царство у световном смислу. Циљ Његовог доласка није било пролазно, већ духовно и вечно блаженство, које се састоји у искупљењу од грехова, у чистоти карактера и живота, у миру с Богом, у васпостављању првобитног богоподобја и човековог достојанства и другом. Међутим, јеврејски народ је кратко могао да следи ово узвишено, чисто и светло учење пророка о Месији и Његовом Царству, и на крају, не трудећи се више да проникну

у истински дух пророчанских предсказања о Царству Месије, Јевреји су се задржали на њиховом слову и још више се прилепили уз лажна тумачења овог слова, прилагођавајући га својим жељама, тражећи храну својој уобразиљи и чулима, самољубивим надама и очекивању земаљских добара и преимућстава. Готово сви су почели да у Месији очекују светског завојевача, који ће се због тога и појавити у свој моћи посланика Божијег, окружен знамењима и чудима како би свргао и укинуо сва тадашња царства на земљи, како би сав људски род објединио у једну државу у којој ће Јевреји сигурно заузети прво место и бити његови савладари. Плодовима Месијиног доласка сматрало се, између осталог, изненадно чудесно окупљање Јевреја из дијаспоре расејаних по целом свету у Палестини, извођење из пакла и васкрсавање свих умрлих Јевреја, васпотављање Давидовог царства, обнављање Јерусалима и подизање новог велелепног храма, покорављење свих народа Јеврејима, организовање велелепних вечера, изузетна плодност земље, уништавање болести и смрти и др. При оваквој погубној заслепљености умова и срца шта је могла да изазове појава Исуса Христа у јеврејском народу: Његов долазак, али не с мачем, величином и славом земаљском, већ у најпростијем и смиреном облику народног учитеља окруженог не легионом војника, већ дванаесторицом простих и сиромашних ученика, само с мирном проповеђу о томе да се приближило Царство Божије и с исцељењем болесних, без обећања слободе од туђинског јарма, без икаквог нуђења земаљских преимућстава, чак без обраћања вођима народа? Месија из Галилеје, из Назарета, одакле нису очекивали ништа важно и корисно, Месија, Који уместо славе и победа проповеда сиромаштво и самоодрицање, Који нема где да склони главу итд. – овакав Месија је изгледао као лице чудно и тешко прихватљиво, као лице које је у супротности с очекивањима и опасно (в.: “Последњи дани земаљског живота Господа нашег Исуса Христа”. Одеса, 1857.).

Показало се да крсна реч за оне који траже и поштују земаљски лагодан живот представља саблазан. Они су сматрали свој земаљски положај драгоцен, јединим благом, достојним сваке жртве. Како је то чудно: при спољашњем, тако брижљивом проучавању свих пророчанстава о Месији, даноноћном ишчекивању Његовог доласка људи не препознају Бога Који им се јавио у плоти, прогоне Га, разапину на крсту, исмевају. Међутим, очигледно је да ће исто тако унутрашње слепо, заслепљено, уз само спољашње, привидно “просвећење” и “ширину познања” бити и последње “хришћанство”. “Кад су фарисеји одступили од Господа Он је рекао Својим ученицима да ће знак краја света и близине другог доласка Господњег бити необичан материјални развој: људи ће заборавити Бога, заборавиће небо, заборавиће вечност и у својој обмани, као да су вечни на земљи, сву пажњу ће устремити према земљи, на то да себи обезбеде што више и постојаније благостање... Међутим, сваки човек, који не мари за познање Бога и не брине за своје спасење, који се бави само устројством свог пролазног живота по телу и због тела, неприметно и не схватајући развија своју палу природу; своју нематеријалну душу чини на изванредан начин материјалном; бива мрачан, Бог му постаје туђ; у потпуности постаје грех, у потпуности постаје тело... Свеопшти разврат заједно с најобилнијим материјалним развојем представљаће знамење краја света и Страшног Христовог суда који се приближава... Грех ће достићи свој потпуни развој и биће тим страшнији, тим ће његова владавина бити силнија, јер ће се маска побожности сачувати. Ко ће схватити да је у овој наизглед процветалој побожности уништена сва њена суштина, сва сила? Тако су они били уништени у религији Јудеја у Христово време, што народ никако није могао да схвати, што чак нису могли да схвате ни књижевници, ни левити, ни првосвештеници

јудејски, украшени својом ученошћу и знањем. Међутим, ова ученост и ово знање се састојало само у изучавању закона Божијег по слову које убија, уз живот који је био у супротности са заповестима Божјим: овакав живот веру чини мртвом. Човечанство неће видети своје жалосно морално и духовно стање; оно ће, напротив, трубити о свом напретку пошто ће бити заслепљено материјалним развојем усмеривши га на време и земљу одбацивши хришћански развој ради духа, вечности, Бога... Одбацивши у потпуности циљ ради којег му је (човеку) Бог дао да буде гост на земљи, човечанство ће изабрати циљ по својој вољи. “Уз овај циљ пролазни земаљски живот се доживљава као вечност, све силе душе и тела човек улаже не у то да се припреми за вечност... оне нестају услед устројства највеће плотске добробити и блаженства у земаљском конаку, у нашој тамници, као у најчвршћем, вечном станишту” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведено дело. т. 4., стр. 271-274).

На питање како препознати антихриста када дође соловјецки старац Зосима је рекао: “Кад чујете да је дошао на земљу или да се појавио на земљи Христос знајте да је то антихрист”. Најтачнији одговор! Свет, односно човечанство, неће препознати антихриста: оно ће га признати за Христа, прогласиће га за Христа... Кад се пронесу гласине, кад се буду шириле и јачале гласине о Христовом доласку то ће послужити као поуздан знак да је дошао антихрист, и да је почео да врши своју... службу” (исто, код еп. Игњатија). Ђаво ће, припремајући пут антихристу, бити заинтересован за то да се на целом свету прошири посветовњачено, умртвљено, формално хришћанство, и чак ће се потрудити да све религије “здружи” с њим. Све религије ће признати своје “духовно сродство” са хришћанством, и чак ће се одушевљавати узвишеношћу његовог учења, светошћу његових моралних захтева, лепотом његове симболике итд. Многи, чак и најнаивнији хришћани тапшаће кад виде овакав однос пун поштовања света према њиховој вери и с ватреним ентузијазмом, оставивши своје страсти и духовне чиреве да делују устремиће се у пориву телесне ревности да проповедају целом свету своје секуларизовано хришћанство. За такве проповедника Свето Писмо каже: Не слах тијех пророка, а они трчаше; не говорих им, а они пророковаше (Јер. 23, 21).

Проповедајући приземно “хришћанство, прилагођено телесној вољи палог човечанства ове “ревносне гласоноше јеванђељске речи” заправо ће одвлачити свет од Христа и упућиваће га на антихристову стазу. Међутим, сами ови проповедници то неће приметити. Они ће заиста почети од истинског хришћанства, од најискренијих, најпобожнијих расположења. Прво ће сами ревносно следити учење отаца Цркве, држећи се подвижништва, молитвености, богомислија, дела милосрђа и љубави према ближњем, одбацивања светских утеха, сваке љубави према стварима и среброљубљу итд. Међутим, они ће очигледно допустити да им се деси само једна, али крајње погубна грешка: неће умети да виде у себи, уз сву своју спољашњу побожност, дубоку, укорењену гордост, дух дивљења себи и уздања у себе. Нажалост, све мање и мање људи умеју да разликују у себи ово начело гордости. Само онај ко самим животом, заиста радећи на очишћењу свог срца (а не на стварању лицемерне маске побожности) буде проучавао дела светих отаца приметиће да њихово учење представља управо овај подвиг – подвиг борбе против гордости и задовољства собом. Гордост може лепо да живи у души уз најпохвалнију врлост човека, чак да добија из ових врлина нарочиту силу. Јован Лествичник каже да се “дух таштине (усељава) кад види како се врлине множе; јер су... му врата – изобилје труда” (уп. 22, 3). Оно се радује због свих добродетељи и тражи како да се прилепи за све подвиге (уп. 22, 5). Ако човек заволи једну страст – гордост, она сама може да надомести

све остале страсти (уп. 23, 5). Кад демон таштине види да је монах стекао макар мало мирног устројства, одмах га подстиче да иде у свет и каже му: “Иди да спасаваш пропале душе” (уп. 22, 20). “Кад ми удаљивши се на годину или неколико година од својих рођака стекнемо нешто мало свештеног страха или умилења, или уздржања, тада нам испразне помисли приступају, подстичу нас да поново идемо у отаџбину (ради поучавања и давања примера врлине)... а ако смо још богати даром речи... тада нам већ као спаситељима душа и учитељима, саветују да се вратимо у свет с тим да бисмо оно што смо срећно скупили у пристаништу жалосно расточили у пучини” (уп. 3, 11). Када новообраћени хришћанин почиње свој пут у Православљу његови први кораци су готово увек исправни: после дугог греховног живота, тешког и мучног за савест, после заморног бесциљног “ковитлања” у бучном вртлогу далеко од спасоносног брода Цркве, он се заиста каје, смирује, препушта учењу отаца Цркве, с одушевљењем открива свет узвишених хришћанских закона, ревносно жели да се подвизава и да сам испроба све чиме је испуњено његово срце приликом читања житија светих подвижника, поука отаца-аскета итд. На овом делу пута су сви они који су се обратили вери слични – сви су овде прилично добродетелни, послушни, ревносни, пристојни, строги према себи, сви с радошћу долазе у храм, моле се, читају свете оце, сви покушавају да се навикну на Исусову молитву. Међутим, овај део пута се завршава. Већ пролази она прва радост сусрета с новим и предивним, губи се прва свежина угисака, постаје досадна монотона борба са својим страстима и верник почиње да тражи нове путеве и правце у хришћанству; и овде се пред њим указује раскрсница. Један пут је усмерен у дубину срца, ка унутрашњем, духовном, тешком раду – као у дубоком окну уз пригушену светлост свеће. Човек у свом срцу тражи скривена зрнца, драгоцену камење вере, љубави према Богу, али налази у својој души само громаде камене безосећајности, остатке добра убијеног грехом, залеђене и умртвљене. Међутим, ако не падне у очај, ако се не уплаши, ако се ослони на силу благодати Божије, верник покајањем, смирењем, трудом, постепено добија, придобија за своју душу милост Божију и десница Небеског Лекара корак за кораком исцељује, оживљава, препорађа душу, и само се након многих и многих година борбе из тамних недара душе на свет износе блистави бисери дарова благодати Духа. И то је пут прави, истинити, спасоносни, који води ка Христу. И само онај ко је прошао овим путем може заиста да помогне другим људима да спознају Христа. Међутим, то је пут самоодрицања, туге, који захтева истинско смирење и свакодневну смрт. Већ само то да човек види своје грехове, своје страсти представља велики успех у духовном животу. Човек најчешће добро види само своје грехове учињене на делу, а кад престаје да грешити на делу и да исповеда своја основна сагрешења пред свештеником, он више не зна због чега да се каје. Он на речима признаје да је грешник, али је у ствари уверен у то да у великој мери поседује врлине. Испоставља се да човек да би спознао тајне страсти које су се угнездиле у свету мора да се истргне из света, да се удаљи од његове буке и прича, да мало поћути, охлади се, поразмисли. Само после унутрашњег удаљавања од испразности света, од хаоса и његових страсти, постепено, а не одједном, може да се оталожити мутна вода наше унутрашње самосвести, утишава се бука светских помисли пуних бриге за мноштво ствари и тек тада почињу да се појављују црте, да се препознају контуре многих и многих најружнијих страсти и великих и малих, навика и похота, грешних жеља и осећања – све оно што човек чак није ни помишљао да постоји у њему, пошто је обузет вихором свакодневне испразности. Нарочито је корисно спољашње удаљавање од света у манастир, под условом да неофит тамо буде правилно духовно усмерен. Како често хришћанин-почетник који је дошао из света у манастир не

зна чак ни шта треба да исповеди; често се на исповести од њега може чути: “Не, гордости у мени нема...”, или: “Немам неких посебних грехова,” “Опростите, чак не знам ни шта треба да исповедим,” или: “Зависти у мени сигурно нема,” а понеко каже: “Волим Бога и ближњег,” или: “Волим свој народ и спреман сам да принесем себе на жртву ради њега...” и т.сл. Занимљиво је да после неког времена, уколико остају у манастиру људи имају потешкоћа да се исповеде зато што у себи виде много зла и греха иако сад заправо греше много мање, сад виде у себи не само гордост, не само одсуство љубави према најближим људима, већ и према Богу, виде да су крајње рђави и достојни свете казне. И то није плод неправилног живота у манастиру него дар благодати!

Макарије Египатски каже да је “човек, преступивши заповест и пошто је истеран из раја, везан на два начина... у овом свету – делима свакодневице, љубављу према свету, односно према телесним задовољствима и страстима, према богатству и слави, према имању, жени, деци, рођацима, домовини, према месту и одећи, једном речју, према свему видљивом” (Беседа 21), а у тајности душе спутан је оковима таме духова злобе због чега нити може да воли Господа, нити да верује, ни да се моли – онолико колико би желео. Супротстављање Богу и јавно и тајно – је у потпуности завладало нама. И кад чувши реч Божију неко ступи на подвиг, “одбаци од себе дела свакодневице и световне везе, кад се одрекне свих телесних задовољатава и одреши од њих, тада, уз стално устремљавање мисли према Господу он може да сазна да у срцу постоји друга борба, друго тајно противљење, друга борба помисли које настају од лукавих духова, и да му предстоји други подвиг. И тако, с несумњивом вером и великим стрпљењем, непрестано призивајући Господа, очекујући од Њега помоћ, још овде може да добије унутрашње ослобађање од веза, замки и препрека и таме лукавих духова, односно од дејства тајних страсти... Ако је пак неко везан за видљиве ствари у овом свету, ако се спутава различитим земаљским везама и бива обузет рђавим страстима, он не зна да у њему постоји друга борба, и битка и рат... Ако... се не одрекне с напором од света, ако се свим срцем не одреши од земаљских жеља и не пожели да се у потпуности прилепи за Господа, неће спознати обману скривених духова злобе и тајних рђавих страсти већ ће остати туђ себи самом, зато што су му непознати његови чиреви и имајући у себи тајне страсти, он их није ни свестан...” (исто).

Епископ Игњатије каже да Божанско дејство у човеку “прво показује човеку његов грех, показује у човековим очима грех већим него што јесте, непрестано држи његов страشان грех пред очима, наводи душу да осуђује себе, показује јој наш пад, ону ужасну, мрачну, дубоку провалију погибелји у коју је пао наш род због греха нашег праоца; затим му мало по мало даје повећану пажњу и скрушност срца на молитви” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 2, стр. 319.).

Најчешће су добродетељи које човек чини у свету помешане с узношењем и гордошћу: бдења, постови, стални одласци у цркву, милостиња – све се чини под утицајем људске хвале (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 6, стр. 103-105). “Не може да види свој грех онај ко се њиме наслађује, ко себи дозвољава да га окуси макар само помислима и саосећањем срца. Свој грех може да види само онај ко се одлучном вољом одрекао сваког пријатељства с грехом, ко је стао као будни стражар на вратима свог дома с исуканим мачем – речју Божјом, ко одбија, сече овим мачем грехом, ма у којем облику да му се он приближи. Ономе ко учини велико дело – ко установи непријатељство с грехом, насилно отргнувши од њега ум, срце и тело, Бог дарује велики дар: виђење свог греха. Благо души која је у себи видела грех! Благо души која је видела грех у себи! Благо

души, која је у себи видела пад праотаца и трошност старог Адама! Овакво виђење сопственог греха јесте виђење духовно, виђење ума исцељеног од слепила Божанском благодаћу. Света Источна Црква нас учи да с постом и клечањем на коленима молимо Бога да нам дарује виђење сопственог греха” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 2, стр. 122-123). Подвиг мирјанина који живи у свету чини да његово “ја” расте и умањује Бога пред њим. “Треба испитати,” каже преп. Јован Лествичник, “зашто мирјани, који проводе живот у бдењу, посту, подвижништву, кад пређу у монашки живот, на ово поприште душевних искустава удаљено од људи, напуштају своје некадашње подвижништво, трулежно и варљиво. Видео сам да је много и различито дрвеће добродетели, које су посадили мирјани, задојено као стајским ђубривом ако знају да их неко гледа (чињење дела само да се покажу пред људима), да је земље око њих нађубрена похвалама, и да се ово дрвеће пошто је пресађено на пуну земљу, коју не посећују мирјани и која нема смрадне воде тапшине одмах сасушило” (сл. 2, 6).

Међутим, ако хришћанин, прошавши прву почетну стазу уводне вере не види сву дубину свог греха, уколико не усмери пут ка Господу кроз ову греховност, него око ње, у њему ће се створити потпуно друго расположење, други дух, друга усмереност целе делатности, унутрашње и спољашње. Игуманија Арсенија је говорила: “Пут ка Господу је у нама, кроз нашу немоћ, кроз пуноћу греховности наше. Да, то је истински пут, који није измишљен, који није плод маште” (писма П.А.Брјанчанинову, т. 4). Хришћанин који није ушао у “одају своје душе” да се помоли тајно Оцу Небеском остаје не само ван само себе, него и ван хришћанства. Ући унутра значи да човек пристаје да га боли душа, да тугује, јеца. “Суров је пут спасења,” каже мати Арсенија, “строга је понекад и реч која је о њему изречена – то је мач са две оштрице, и он сече наше страсти, нашу чулност, а уједно причињава бол и самом срцу из којег се оне исецају. И хоће ли доћи време да овај мач више нема шта да ради у нашем срцу? Не, он ће увек имати шта да ради, нема краја духовном очишћењу и у сваком срцу ће се наћи она честица нечистоте коју треба очистити... Без боли је просвећење душе немогуће – то ће бити маштање” (писма П.А.Брјанчанинову, т. 3).

А остајући ван свог срца у којем је требало да се одвија сва основна делатност хришћанина он више не може имати ни најмању представу о истински хришћанском животу. Међутим, на несрећу, ови верници који су скренули с пута у потпуности се препуштају спољашњој делатности и што им је мање познат пут покајања они тим више говоре, и уче, и зову, и проповедају. Међутим, не знајући укус покајања они не знају ни мирис хришћанства. Не налазећи гнездо у које ће положити птиће своје (Пс. 83, 4), у својим религиозним трагањима, не знајући куда да усмере пориве свог срца и ума они се у потпуности препуштају витлању по овом свету тресући на све стране, неразумно, “пшеницу јеванђељску”. Али пошто немају корен у земљи срдачног покајања, њихово учење је, иако је наизглед хришћанско по речима по духу крајње безвредно, површно, неосновано, лишено главне силе – Крста Христовог, односно истинског оружја које прониче до раздвајања душе и духа, где би једино исправно могао да се примени хришћански подвиг, а “све остало ће му се додати”. Човек који није спознао своју греховну оштећеност унутрашњим искуством, који није искусио у боли и невољама тешку борбу са својим сопственим “телом греха” који није спознао у потпуности немоћ унутрашњег човека и његову оскудицу, не схвата ни значај подвижништва, молитве, уздржања, чувања осећања. Испоставља се да је код таквог човека све наопако. Иако себе назива грешником он је изузетно спокојан у погледу своје судбине у вечности, читав пут

спасења му изгледа веома једноставан, чини му се да људски греси као да леже само на површини његовог живота. Тако му се чини да је довољнода посече мотиком само надземни део корова и да га раскрчи споља и већ може да се диви својој “чистоти”. Овде је сва делатност на површини: у ширину, свако за себе, уздуж и попреко, по брдима и долинама. Овакве делатнике не привлачи дубина него пространство.

Дакле, видимо како се језеро хришћанске вере протеже на све веће просторе. Више се готово не чују – ни међу мирјанима, ни међу монасима, ни међу јерејима и архијерејима – беседе о борби са страстима, о унутрашњем делању, чак ни о спољашњој побожности, већ се само чују разговори о градњи, рукополагању, постризима, празничним службама, о организацији неких друштвених догађаја, о колима, новцу, путовањима и путешствијима, о посетама и пријемама, о мисионарским плановима, “евангелизацији” народа и т.сл. Иако мирјанима још може бити “опростиво” непознавање унутрашњег живота по Богу (мада, какав је хришћанин без ове стране живота?), али више ни монаси не знају шта је “унутрашњи живот”: “Колико је посла унаоколо, свет пропада, треба само градити, обнављати, а овде се прича о некаквом “унутрашњем животу”? – Па то је неки егоизам, а хришћанство је пожртвовано, треба се прво побринути за друге.” И монаси се данас исто тако бацају у бурну реку живота, на брзину, с мантијама које лепршају на ветру – да обраћају, спасавају, “врше евангелизацију”. И испоставило се да вера више не дотиче ничије срце, да она на једно ухо уђе, а на друго изађе, разум је анализира, она се лако дотакне срца и одбивши се од њега, о његову “окамењену безосећајност” за духовно, излази кроз језик и обрушава се са свим жаром на наше ближње. Знање вере које је прихваћено само срцем, без укоренености у срцу, без срдачне боли – не може дуго да се задржи у човеку, не налазећи примену унутар њега, оно жури да се излије у спољашњост. Тако иде, лута данас реч јеванђељска, не налази сигурно пристаниште ни у чијем срцу: многи као да је гледају љубазно, чак је пуштају на праг своје куће, понекад и на терасу, али не желе да јој дозволе да се усели у њих. На крају крајева, од истог учења Православља прави се истинско хришћанство и вештачко хришћанство: исте су речи, заповести, слике у оба хришћанства, али им се даје супротно тумачење и значење, оно се поима на апсолутно неспојив начин. Иако ова два тока још увек могу да живе заједно, доћи ће време када ће се извршити подела и већи део немоћних хришћана наћи ће се на страни лажне цркве, за Христа ће признати антихриста и почеће заједно с њим љуто да прогони мало стадо истинских хришћана. Већ сада, иако су на речима ови људи православни по духу често подсећају на јеретике. Час се у њима препознаје протестантски дух, нарочито у слободном опхођењу према Светом Писму и Предању светих отаца, у преузимању од протестаната стила непринципијелности у питањима вере, у слободи тумачења и новог тумачења учења Цркве, па чак и у сумњама да је истина само у Православљу, а час се препознаје дух католицизма – у покушају да се измени свестан, слободан, увек разуман однос према питањима вере и послушања, слепим, сервилним потчињавањем јерарсима с њиховим најразноврсним узношењем, са страхом да им се човек случајно не супротстави, чак ни ако се ради о извратању верских догми. Све ове појаве нису ни из далека случајне и потпуно су законите. Ово нису раздвојени процеси, већ једна сврсисходна делатност непријатеља Божијег.

Човечанство које је некада било подељено на људе који говоре различитим језицима у давна времена није могло да оствари своју горду идеју, која је симболизовала бунт против сопственог Творца, није могло да доврши изградњу Вавилонске куле. Међутим, идеју ове куле сваки народ је понео са собом и у току читаве историје

човечанства материјал за ту кулу се и даље припрема. Царство антихриста ће представљати довршетак Вавилонске куле. Разједињени народи ће поново наћи заједнички језик ради завршетка древне замисли. Сви процеси обједињења у наше време, и у области политике, и економије, и религије, и погледа на свет, нису ништа друго до испробавање јединственог поимања, јаког, свобухатног савеза који све повезује ради подизања куле гордости од стране читавог света – последњи покушај сатане (који је некада пожелео да “свој престо постави изнад престола Свевишњег Бога”) и човека (који је некада помислио да треба да буде “као Бог”) заједничким напорима палих анђела и људи да присвоје свет Божји, да сами постану као богови и човекобогови.

Извртање духовног живота води ка изопаченом поимању добра и љубави уопште, до неправилног поимања положаја човека у свету, до лажног, прелестног односа човека према Богу. У свему овоме почиње да се огледа уздизање људског достојанства, велико снисхођење његовом палом стању. Због незнања, несхватања свог сопственог духовног нивоа човек пада у стање прелести, маштања. Он мисли да има врлине које нема, сматра да су позитивни, духовни, богоугодни – душевни и нервни пориви његове душе. Сва душевна делатност оваквог човека концентрише се у разуму и на крајевима нерава, отуда води живот порива, узбуђења, хаоса. Из овакве спољашње ватрености потиче распламсаност осећања и помисли, маштања и доживљаја. Све ово човека чини нервозним, покретним, активним, узнемиреним. У његовој глави се рађа на хиљаде планова и идеја, у срцу – море жеља и осећања, али су све оне усмерене ка споља, на земаљски свет, на организацију и преобразавање земаљске, световне атмосфере. И премда при површном гледању изгледа као да је сва ова делатност оријентисана на Бога, на Јеванђеље – она је заправо потпуно самостална и пуна уздања у себе. Бог, јеванђељске заповести, уставни и правила црквеног живота, обреди и богослужења – овде су само љуска, само позадина и маска, а у центар све своје делатности овакав “трудбеник” ставља себе и своју вољу. Овакав човек који не види и не схвата заправо ко је и какав је пред Богом мисли да је незамењиви слуга Божији, апостол и “друг” Господњи. Он стоји “испред” Бога, окренут Му је леђима, окрећући се лицем према народима и из све снаге почиње да позива све да дођу и да се поклоне Богу Којег он проповеда, али убрзо заборавља да пита Самог Господа шта и како да ради и са сигурношћу да је његов труд угодан Богу толико се заокупља њиме да заборавља на Бога и почиње да привлачи народ самом себи. “Ако руковођа почне да тражи послушање себи, а не Богу,” каже епископ Игњатије, “он није достојан да буде руковођа ближњег! – Он није слуга Божји! – Он је слуга ђавола, његово оруђе, његова мрежа! “Не будите робови људима” (1 Кор. 7, 23) – оставља нам завештање апостол” (Свт.Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 7. стр. 151).

Човек који нема “виђење свог греха” (за које молимо с постом и молитвом у дане Великог поста), већ се подвизава само у спољашњој побожности, убрзо почиње себе да сматра изабраним сасудом Божјим, носиоцем и спроводником благодати, “светилом које је стављено на свећњак) “градом који стоји на врху горе”, “сољу света”. Овакав човек стално тражи тежак подвиг, баца се у центар догађаја, убеђен да је Бог с њим, да се од њега на све стране разливају зраци светлости Христове, да је угодан и пријатан Богу. “Благо души, која је спознала да је у потпуности недостојна Бога, која је осудила себе као проклету и грешну! Она је на путу спасења; у њој нема самообмане. Насупрот томе, онај ко сматра да је спреман да прими благодат, ко сматра да је достојан Бога, ко очекује и моли за Његов тајанствени долазак, ко каже да је спреман да прими, да чује и види

Господа, вара се, ласка себи; он је доспео на високи гребен пропасти с којег се пада у мрачну провалију погибелји” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 2, стр. 123).

Одушевљење почиње да уображава да воли Бога и човека, почиње много да говори о љубави и милосрђу, на све начине инсистира на томе да докаже своју љубав “самопожртвованим” поступцима, све људе позива да воле Бога и ближњег, стално некога прекорева због недостатка ове љубави. “Љубав”, “милосрђе”, “жељење добра”, “брига о ближњем” – ове речи не силазе с уста таквих “праведника”. Али они не знају како су заправо ове врлине далеко од њих, кроз какав подвиг самоодрицања душа прво треба да прође да би им се макар мало приближила. “Немој мислити, вољени брате,” каже светитељ Игњатије, “да је заповест о љубави према ближњем тако блиска нашем палом срцу” заповест је духовна, а нашим срцем су завладали плот и крв; заповест је нова, а наше срце је старо” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т.1. стр. 121). “...Ја сам грешник, мрачни грешник, ма где да погледам у себе, увек видим измешаност добра и зла, коју је људском роду пренео његов праотац, који је дрско и погрешно окусио од дрвета познања добра и зла. Људима изгледам милосрдан, али ако се детаљно проверим, ако испитам себе налазим у себи само глупу маску милосрђа. Милосрдна дела чини у мени таштина, милосрдна је у мени пристрасност... милосрдна је у мени крв; а да ме на милосрђе покреће заповест Христова, чиста и света, - то не налазим у себи. Кад се ја, мрачни грешник освестим на тренутак и кад пожелим да будем милосрдан у складу са заповешћу Христовом видим да треба да учиним ужасно насиље над својим срцем... Моје срце пристаје да буде милосрдно по кретању крви, али да буде милосрдно по заповести Христовој за њега представља распеће... Природно милосрђе као производ плоти и крви не може бити Богу угодна добродетель. И више од тога! Оно је у супротности с јеванђељским заповестима! Како би се оно сасекло и умртвило донет је на земљу јеванђељски мач. Људи вођени природним милосрђем пребивају у мраку под утицајем љутог, свезлобног светодршца” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 7, стр. 36).

Игуманија Арсенија је говорила: “О љубави према ближњем - ближњег треба ставити на место на којем сам стојиш, значи: прво мораш да сиђеш с места на којем стојиш. Где је место на којем стојиш? То је цео свет видљиви и невидљиви. Свуда себичност, приграбивши све за себе не жели ништа да уступи ближњем, и како онда душа може да воли ближњег кад осећа да јој он све одузима, да има на све иста права као и она, а она га види као свог непријатеља и мрзи га. Треба све себи одузети, да би се уступило ближњем, и управо тада, заједно с ближњим, душа стиче и Господа” (Иг. Арсенија, т. 23. Свето-Успенски ман. 1994.г.).

Ево како сложено говоре о љубави они који су зиаста стекли дух кротости и смирења, виђења себе и трезвености. Код оних који на све гледају површно нема ни помена о сличним расуђивањима, већ се само чују пароле и бравурозна позивања, херојски позиви.

Немојмо заборавити да ће и антихрист доћи у таквом обличју, “како би преварио све, доћи ће смирен, кротак, мрзитель – како ће рећи за себе – неистине, као човек којем су идоли одвратни, који воли побожност, добар, љубитељ сиромаштва, веома лепог изгледа, постојан, са свима нежан, који нарочито поштује јеврејски народ... и предузеће лукаве мере да свима угоди како би га народ ускоро заволео. Неће примати дарове, неће говорити гневно, неће бити нерасположен, већ ће лепом спољашњошћу варати свет док се не зацари” (св. Јефрем Сирин). Његово царство ће бити апсолутно земаљско, телесно, али ће се он потрудити да изгледа небеско, духовно. Антихрист управо овим има намеру да

помрачи истинско учење хришћанске вере новим учењем, новим поретком – блажим, веселијим, пријатнијим и више у складу с наклоностима телесног човека – и на све начине ће се трудити да се издаје за Христа. Све што Христос обећава да ће дати као награду Својим следбеницима обећаће и антихрист, само што ће укинути крст: и у томе је сва тајна његове покварене силе, разлог због којег ће сва царства и народи поћи за њим. Антихрист ће тада обећати прослављање тела без његовог умртвљења, прослављање света без његове осуде, обећаће само Царство Небеско без икаквог труда и подвига побожности. Антихрист ће обећати људима истински људски живот, богоподобан, обећаће га на земљи, живот у којем ће се лако спојити знање, удобност и пријатност живота, уметности, разни проналасци и побољшања материјалног живота. Одбацујући у потпуности Христово учење, иако ће се по спољашњости издавати за хришћанина он ће ипак деловати у име Христа: отуда и снага његова, и отуда потиче опасност да ће можда одвући чак и изабране. Његова мудрост ће бити у потпуности антихришћанска, али ће се издавати за најбољи, за најприхватљивији приручник за хришћанство у складу с потребама времена” она жели да сведе хришћанство на разумску формулу, да га учини хришћанством истинитијим, чистијим, лакшим, хришћанством које се боље слаже с људским наклоностима, одбацујући све подвиге побожности и сматрајући да премашују људске снаге. Устанак лажног пророка ће имати маску хришћанства, издаваће се за истинско хришћанство, али ће када ојача и продре у народне масе, збацити са себе маску која га покрива и завршиће издајом, одрицањем, прогонима и збацивањем догми хришћанске вере. Овај лажни пророк ће говорити: “Форме, обреди Цркве и догме су другостепене ствари које немају никакве везе с духом, дух је оно што је важно.” И под овим изговором лажни пророк ће одсећи од хришћанства све што не буде припадало овом свету – све што је натприродно у историји спасења, што је од помоћи вери и њеним славним обећањима, једном речју – све суштинско (в.: Последње судбине света. Кијев, 1994.г. стр. 92-129).

Веома су занимљиве опаске Владимира Соловјова о антихристу. Иако су многа дела овог мислиоца далека од Православља опис личности антихриста у потпуности одговара заједничком мишљењу светих отаца Цркве. – “Пошто је увек био свестан своје велике снаге духа он је увек био убеђени спиритуалиста, и јасан ум му је увек указивао на истину онога у шта треба веровати: у добро, Бога, Месију. У то је он веровао, али је волео само себе. Он је веровао у Бога, али је у дубини душе нехотице и несвесно предност давао себи. Веровао је у Добро, али је свевидеће око вечности знало да ће се овај човек поклонити пред злом силом, чим га она поткупи – не преваром чула и ниских страсти, па чак не ни великом удицом власти, већ само безграничним самољубљем. Уосталом, ово самољубље није било ни несвесни инстинкт ни безумна привлачност. Осим изузетне генијалности, лепоте и племенитости, узвишена испољавања уздржања, несебичности и делатног добротинства су наизглед довољно оправдали огромно самољубље великог спиритуалисте, аскете и филантропа... Тако обилно снабдевен даровима Божјим он је угледао у њима знаке изузетне небеске благонаклоности према себи и почео је да сматра да је други после Бога, једини у свом роду син Божји. Једном речју, он је почео себе да сматра оним што је заправо био Христос... Прво у њему није било непријатељства према Исусу. Он је признавао Његов месијански значај и достојанство, али је искрено видео у Њему само свог највећег претходника – морални подвиг Христа и Његова апсолутна јединственост били су несхватљиви овом уму помраченом самољубљем. Он је размишљао на следећи начин: “Христос је дошао пре мене; ја сам други, али оно што је хронолошки касније по важности је прво. Ја долазим као последњи, на крају историје управо зато што

сам савршени, коначни спаситељ. Онај Христос је мој претеча. Његово призвање је било да претходи мени и да припреми мој долазак”. И уз оваква размишљања велики човек 21. века ће примењивати на себе све што је у Јеванђељу речено о другом доласку објашњавајући овај долазак не као повратак истог Оног Христа, већ као замену претходног Христа коначним, односно њим самим... Самољубиво давање предности себи у односу на Христа за овог човека ће бити оправдано и следећим расуђивањем: “Христос је проповедајући у Свом животу и показујући морално добро био исправитељ човечанства, а ја сам позван да будем добротинитељ овог делимичног исправљеног, делимично непоправљивог човечанства. Свим људима ћу дати оно што им је потребно. Христос је као моралиста делио људе добром и злом, а ја ћу их сјединити добрима, која су подједнако неопходна и добрима и злима. Бићу прави представник Оног Бога Који даје да Његово сунце сија добрима и злима, Који даје кишу праведнима и неправеднима. Христос је донео мач, а ја ћу донети мир. Он је претио земљи страшним последњим судом. Али последњи судија ћу бити ја и мој суд неће бити само суд правде, већ суд милости. Биће и правде у мом суду, али не правде која даје већ правде која распоређује. Ја ћу направити разлику међу свима и свакоме ћу дати оно што му је потребно...”

Својим новим делом (“Отворени пут ка васељенском миру и благостању”) привући ће (све). Ова књига... ће у њему показати невиђену снагу генија. То ће бити нешто свобухватно и помириваће све противречности. Овде ће се сјединити племенито поштовање древних предања и симболи са широким и смелим радикализмом друштвено-политичких захтева и препорука, неограничена слобода мисли с најдубљим поимањем свега мистичког, безусловни индивидуализам с ватреном преданошћу општем добру, најузвишенији идеализам руководећих начела с потпуном одређеношћу и животношћу практичних решења. И све ће ово бити сједињено и повезано тако генијалном уметношћу да ће сваки једностранни мислилац или делатник лако видети и прихватити целину само под својим појединачним, личним углом гледања ништа не жртвујући за саму истину, не уздижући се ради ње заиста над својим ја, нимало не одбацујући у стварности своју једностраност, ни у чему не исправљајући погрешност својих погледа и стремљења, ничим не надомештајући њихову оскудност... Нико неће оповргавати ову књигу, она ће свакоме изгледати као откровење целе истине. Сва прошлост ће бити представљена у тако привлачном облику, све текуће ће бити оцењено тако непристрасно и свестрано и најлепша будућност ће се тако опипљиво приближити садашњости да ће свако рећи: “Ево то је управо оно што нам је потребно; ево идеала који није утопија, ево замисли која није химера.” И чудесни писац не само да ће освојити све људе, већ ће свакоме бити пријатан тако да ће се испунити Христове речи: “Ја сам дошао у име Оца... и не примате Ме; а ако други дође у име своје, њега ћете примити.” Јер, да би човек био прихваћен треба да буде пријатан” (Кратка повест о антихристу. Издање Сретенског манастира. М., 1995.).

Све поуке отаца Цркве о антихристу, многе верзије и размишљања филозофа и мислилаца о њему треба да нас учине крајње опрезнима: очигледно је да се приближава време најтананије, најлукавије лажи када ће се крајње зло обући у најпривлачнија, добра, најмилија, најсрданија и најљубазнија обличја. Већ се данас стварају начин размишљања, карактер живота, усмереност делатности и дух религије који одговарају и подстичу демонску превару која припрема владавину антихриста. Много онога чему данас радосно аплаудирамо или се помало уздржано осмехујемо је – како ће се сутра показати – било такође мрежа, клопка, мамац и танана поквареност непријатеља човечанства.

На пример, како се много данас говори о миру у целом свету, о јединству народа и држава, о политичком, економском, културном и религиозном савезу и братству народа. Заиста, шта може бити милије од мира сваком човеку који има више или мање здравог разума – јер тако смо се уморили од злобе, од ратова, од свађа. Читава историја човечанства јесте историја борбе, битке за власт, за “парче хлеба”, за злато, због расних предрасуда, због религиозних убеђења и уопште ни због чега, просто по неком закону суровости и непријатељства. Зар је могуће да ни савремени “прогрес” не може да реши овај проблем? Па односи међу људима се “усавшавају”, постају све “хуманији”? – тако данас расуђују многи васпитани људи. Знајући за ову људску слабост, односно да су се народи уморили од ратова и да жуде за миром, многи политичари и проповедници религија шпекулишу појмовима мира и благостања. Данас чак и многи хришћани мисле да је овај “мир у целом свету”, “мир свету”, “мир, рад, мај”, “пријатељство и мир народа”, што тако често чујемо од комуниста и од екумениста и наш Христов “мир всјем”, наше молитве “о мирје всего мира” и “о сојединенији всјех” – исто очекивање и да су то појмови исте врсте. Многи почињу да мисле да су идеали и трагања данашњег “прогресивног света”, његов хуманистички дух и устремљеност ка циљу, чак и “духовни” идеали и очекивања, и циљеви, и нада хришћана – синова Цркве – да су то два у свему сагласна тока људске највише моралне, душевне, разумне делатности која су све ближа и да ће се сигурно сјединити, срести – као рођена браћа. Међутим, “мир” у светском поимању и “мир” у хришћанском поимању су крајње супротни по смислу и по значењу! Господ каже: мир Свој дајем вам; не дајем вам га као што свијет даје (Јн. 14, 27). Још: Мислите ли да сам дошао да мир дам на земљи? Не, кажем вам, него раздјељење (Јк. 12, 51). Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер сам дошао да раставим човјека од оца његовог и кћер од матере њезине и снаху од свекрве њезине. И непријатељи човјеку постаће домаћи његови. Који љуби оца или матер већма него Мене, није Мене достојан; и који љуби сина или кћер већма него Мене, није Мене достојан (Мт. 10, 34-37). Ово сам вам казао, да у Мени мир имате. У свијету ћете имати жалост; али не бојте се, Ја сам победио свијет. (Јн. 16, 33). “Мир” света подразумева сједињење и братимљење свих људи без изузетка – а о каквој подели онда говори Господ? Чему мач? Зашто су “укућани” човекови непријатељи? Шта онда значи “мир Христов”? Откуд онда то “мир – всјем”? Одговор на ово питање је вишезначан!

Мир Христов јесте помирење човека с Богом, које је постало могуће кроз икупљење Крстом Господњим, кроз страдања и смрт Богочовека на Крсту, кроз свето васкрсење Христово и кроз то што верници носе свој крст пратећи распетог и васкрслог Христа Спаситеља. Односно – кроз веру и живот у Христу, кроз укључивање у живот у Христу у Тајнама Цркве. Како каже апостол: оправдавши се, дакле, вјером, имамо мир у Богу кроз Господа нашег Исуса Христа, кроз Којега и приступисмо вјером у ову благодат у којој стојимо (Рим. 5, 1-2). И мир Божији, који превазилази сваки ум, сачуваће срца ваша и мисли ваше у Христу Исусу (Флб. 4, 7). Међутим идење за Христом, ношење крста пре свега треба да буде схваћено као одбацивање свог старог човека, своје страсне, греховне воље. Христово учење, све свете заповести Спаситеља за Његовог истинског ученика постају крст, на којем он стално разапиње свог старог човека са страстима и похотама. Да би човек узео на леђа свој крст треба “пре свега да одбије испуњава каприциозне жеље тела... треба да призна да је његова правда тешка неправда пред Богом, да је његов разум апсолутно безумље и на крају, препустивши се Богу свом силом вере, препустивши се

непрестаном проучавању Јеванђеља треба да се одрекне и своје воље” (Свт. Игњатије Брјанчанинов. Наведена дела. т. 1, стр. 354).

Ашче кто хошчет по Мње ити, да отвержетсја себе и возмет крест свој и по Мње грјадет (Мт. 16, 24). Управо кроз крст и кроз самоодрицање хришћанин заједничари и са Христом, у Њему налази потпуно помирење с Богом и са свом твари. Ван Христовог искупљења нема мира, човек је још увек под клетвом, у власти вечне смрти, цео свет је у непријатељству с њим и он са целим светом. Не противи му се само спољашње и није у непријатељству с њим само оно, већ је и сав његов унутрашњи састав у нескладу са самим собом, у унутрашњој борби, у метежу, у непостојаности. Макарије Египатски каже: “Као што се пшеница у решету у којем се просејава креће и непрестано баца и окреће тако и кнез лукавства земаљским пословима обузима све људе, колеба, доводи у збрку и бригу, приморава да се баве испразним помислима, гнусним жељама, земаљским и светским везама непрестано обузимајући, смућујући и хватајући сав грешни Адамов род” (Беседа 5). Оци су говорили: “Помири се с Богом, па ће се с тобом помирити небо и земља.”

Ево у чему је грешка савремених људи: они не помиливши се с Богом, што је могуће само у Христу и само у недрина Православља покушавају да помире све поделе и несугласице света који пропада, који отпада од Бога. Заиста: “мир Христов” се нуди свима, али га не примају сви, не желе сви да се потруде како би га стекли. Мир Христов од нас захтева удаљавање од “света овог”: не знате ли да је пријатељство према свијету непријатељство према Богу? Јер који хоће свијету пријатељ да буде, непријатељ Божији постаје (Јак. 4, 4). Удаљавање од света подразумева удаљавање од греха, од свега греховног, од људи заражених грехом који се не кају због свог греха. Ово је неизбежно повезано с поделама, несугласицама, с борбом, с “мирним” односима. Покушај да се организује мир у свету уз заобилажење ових подела, ове борбе, значи затварање очију пред непријатељством између греха и врлине, игнорисање заповести Божијих, подржавање аморала и сваке духовне нечистоте, најразноврснијих страсти.

Свето Писмо страшно разобличава овакво “миротворство”: Махнућу руком Својом на становнике ове земље, вели Господ. Јер од малога до великога сви се дадоше на лакомство, и пророк и свештеник, сви су варалице. И лијече ране кћери народа мојега овлаш, говорећи: мир, мир; а мира нема. Еда ли се постидјеше што чинише гад? Нити се постидјеше нити знају за стид; зато ће попадати међу онима који падају; кад их походим, нападаће, вели Господ (Јер. 6, 12-15).

Време постаје све лукавије, а слатке обмањујуће речи све “меденије”, отров под “устима њиховим” све смртоноснији, вуци се све чешће облаче у овчију кожу. Лаж се стално шири, гоји се, продубљује се и све више се покрива маском истине. Ватреност вере све више пада на млакост, али нам зато што смо на њу навикли сад већ изгледа као “горење љубави”. И не схватамо да смо несрећни и јадни, и сироти, и слепи, и наги (Апок. 3, 17). Али шта да радимо?

Сам Господ одговара: Савјетујем ти да купиш од Мене злата огњем жеженога, да се обогатиш; и бијеле хаљине, да се обучеш, те да се не покаже срамота голотиње твоје; и масти да помажеш очи своје, да видиш. Ја оне које љубим карам и поправљам; зато ревнуј, и покај се. Ево стојим на вратима и куцам; ако ко чује глас Мој и отвори врата, ући ћу к њему и вечераћу с њим, и он са Мном. Ономе који побиједи даћу да сједи са Мном на пријестолу Моме, као и Ја што побиједих и сједох са Оцем Мојим на пријестолу Његовом. Ко има ухо нека чује шта Дух говори Црквама (Апок. 3, 18-22).

Превод текста
Архимандрита Лазара (Абашидзе)
“Ангелу Лаодикијской Церкви”
Издание Сретенского монастыря
1998.г.